

**บทบาททางการเมืองและการทหารและทางการเมืองของ
“กลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์” พ.ศ.2524-2554
The Military and the Political Roles of the
“Eastern Tigers” Military Fraction in 1981-2011 A.D.**

วันวิชิต บุญโปร่ง*

Wanwichit Boonprong

บทคัดย่อ

ภายหลังเหตุการณ์ยึดอำนาจจากรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในเดือนกันยายน พ.ศ.2549 กลุ่มนายทหารจากกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ฯ หรือรู้จักในนาม “บูรพาพยัคฆ์” เป็นหนึ่งในกำลังสำคัญต่อความสำเร็จของการรัฐประหาร นับแต่นั้นกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ได้ถูกพิจารณาว่าเข้ามามีอิทธิพลในกองทัพบกและการเมืองไทย บทความนี้ต้องการศึกษาบทบาทของกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ.2524-2554 ผลการศึกษาพบว่าบทบาทสำคัญของนายทหารกลุ่มบูรพาพยัคฆ์มาจากปัจจัยสามด้าน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนดุลอำนาจภายในกองทัพภาคที่ 1 2) การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 3) ด้านความมั่นคงชายแดน ด้วยปัจจัยทั้งสามนี้ล้วนมีส่วนส่งเสริมบทบาทให้นายทหารกลุ่มดังกล่าวเข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง รวมถึงการกำหนดนโยบายความมั่นคงของประเทศไทย

คำสำคัญ: บูรพาพยัคฆ์, กองทัพบก, การเมืองไทย

* อาจารย์ วิทยาลัยบริหารรัฐกิจและรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต; Email: wanwichit@hotmail.com

Abstract

After the military coup d'état against Thaksin Shinawatra's government in September 2006, some military officers from the Second Infantry Division, the Queen's Guard, commonly known as "The Eastern Tigers" military fraction, have become such important force contributing to the success of aforesaid coup. Since then, the Eastern Tigers has been considered to have an influence over the Royal Thai Army and Thai politics. This article aimed to study the roles of the Eastern Tigers in the last three decades; 1981-2011. The study has indicated that the vital roles of the pack were influenced by these three factors: 1) A shift in the balance of power within the First Army Region, 2) changes in politics, and 3) border security. These factors have encouraged the roles of the military fraction to be an influence in Thai politics as well as the determination of security policies in Thailand.

Key Word: The Eastern Tigers, Royal Thai Army, Thai Politics

บทนำ

หากจะกล่าวถึงการศึกษาทฤษฎีความสัมพันธ์พลเรือน-ทหารของประเทศไทยที่ผ่านมา จัดว่าอยู่ในภาวะหัวเลี้ยวหัวต่อกับเสถียรภาพทางการเมืองไทย เนื่องจากความสัมพันธ์นี้ถูกพัฒนามาจากยุคแรกที่ทหารเป็นใหญ่มีอำนาจเหนือพลเรือน มาสู่ยุคสองที่กองทัพเริ่มประนีประนอมกับฝ่ายพลเรือนที่มาจากวิถีประชาธิปไตย และยุคยอมรับให้พลเรือนทำหน้าที่ควบคุมกองทัพ นำไปสู่กลไกความเป็นทหารอาชีพ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2549: 6-8) ขณะที่มีการมองว่าเสถียรภาพความมั่นคงทางการเมืองไทยดำรงอยู่อำนาจด้วยเสา 3 ต้นได้แก่ กองทัพ-เครือข่ายจากราชสำนัก-ระบบราชการ (Pongsudhirak, 2008: 140)

ด้วยความเชื่อว่าหากทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นแล้ววิธีการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยยังดำรงต่อไป ซึ่งต่างจากกลุ่มประเทศตะวันตกที่แยกบทบาทหน้าที่ของกองทัพฝ่ายพลเรือน แต่เมื่อฝ่ายการเมืองมีปัญหาคะทบบกกระทบทั้งกับฝ่ายกองทัพ หรือการบริหารประเทศของฝ่ายรัฐบาลเข้าสู่ภาวะล่อแหลมนำไปสู่ความวุ่นวาย ความขัดแย้งทางการเมือง การแก้ไขที่รวดเร็วที่สุดคือการทำรัฐประหารจากกองทัพ โดยเฉพาะกองกำลังสำคัญในการทำรัฐประหารสำเร็จลุล่วงคือ กลุ่มนายทหารจากกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ฯ (พล. 1 รอ.) ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากผู้นำกองทัพกมาหลายยุคหลายสมัย และเป็นฐานกำลังสำคัญตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงยุคถนอม-ประภาส แต่ภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารใน พ.ศ.2549 บทบาทของกลุ่มนายทหารจากกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ฯ (พล.ร. 2 รอ.) ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน ในการเติบโตสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพบกหลายนาย รวมถึงการใช้เครือข่ายพิเศษต่อการเปลี่ยนชั่วคราวเมืองเพื่อจัดตั้งรัฐบาลในปลายปี พ.ศ.2551 ซึ่งบทบาทดังกล่าวนำมาซึ่งการขยายอิทธิพลในกองทัพบกและบทบาททางการเมืองจนถึงปัจจุบัน

การแบ่งกลุ่มพรรคพวกนายทหารในกองทัพไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทย เพราะมีการแข่งขันชิงอำนาจในกองทัพบกมาตั้งแต่ยุคกลุ่มนายทหาร จปร.5 กับกลุ่มนายทหาร จปร.7 จนถึงยุคปัจจุบันระหว่างกลุ่มนายทหารจาก พล. 1 รอ. หรือถูกเรียกอีกนามว่า “วงศ์เทวัญ” กับกลุ่มนายทหารจาก พล.ร. 2 รอ. หรือ “บูรพาพยัคฆ์”¹ ซึ่งสามารถอธิบายรูปแบบการสร้างกลุ่มเครือข่ายในกองทัพได้

¹ คำว่า “วงศ์เทวัญ” มาจากการเรียกกลุ่มนายทหาร จากกรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ และกรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ฯ เป็นหน่วยขึ้นตรงกับกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ฯ ซึ่งส่วนมากเป็นบุตรหลานนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในกองทัพบก มักได้รับการสนับสนุนเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญ โดยอิงจากบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “อิเหนา” ที่เป็นหนุ่มรูปงามชาติตระกูลดี ส่วนคำว่า “บูรพาพยัคฆ์” เป็นฉายานามของกรมทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ฯ จ.ปราจีนบุรี ถูกจัดเป็นหน่วยยุทธศาสตร์สำคัญในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคมด้านภาคตะวันออก นอกจากนี้ยังมีกรมทหารราบที่ 12 รักษาพระองค์ฯ กรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ฯ (ทหารเสือราชินี) และกรมทหารปืนใหญ่ที่ 2 รักษาพระองค์ฯ ซึ่งหน่วยทั้งหมดนี้ขึ้นตรงกับกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ฯ จึงถูกเรียก

สามรูปแบบได้แก่ 1) การสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพ 2) การสนับสนุนนายทหารผู้ได้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพ เช่นตำแหน่งคุมกำลังรบ 3) สร้างระบบอุปถัมภ์กับนายทหารระดับนายพันให้คุมตำแหน่งระดับผู้บังคับกองพันและผู้บังคับการกรม (Boonprong, 2000: 37) โดยในสองรูปแบบแรกเห็นได้ชัดในกลุ่มนายทหารจปร.5 กับกลุ่มนายทหาร จปร.7 ที่ไม่ได้วางฐานกำลังอำนาจในระยะยาว จำกัต่ออยู่เฉพาะกลุ่มเพื่อนร่วมรุ่นหรือคนใกล้ชิดเท่านั้น ขณะที่การนำรูปแบบทั้งสามกลุ่มปรากฏอยู่ในกลุ่มนายทหาร “วงศ์เทวัญ” และ “บูรพาพยัคฆ์” อย่างไรก็ตามภายหลังจากเหตุการณ์ความล้มเหลวการรัฐประหาร พ.ศ.2524 การมองข้ามบทบาทในการนำกำลังเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล พลเอกชาติชาย พ.ศ.2534 และเหตุการณ์วิกฤตทางการเมืองพฤษภาคม พ.ศ.2535 กลุ่มนายทหาร “วงศ์เทวัญ” ถูกปรับลดบทบาทในกองทัพบกกลง จึงกลายเป็นโอกาสให้กลุ่มบูรพาพยัคฆ์ค่อย ๆ รุกคืบพื้นที่บทบาททางทหารและการเมืองสูงกว่ากลุ่มนายทหารวงศ์เทวัญ บทความนี้ต้องการศึกษาบทบาททางการเมืองและการเมืองของกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ.2524-2554 ผลการศึกษาพบว่าบทบาทสำคัญของนายทหารกลุ่มบูรพาพยัคฆ์มาจากปัจจัยสามด้าน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนดุลอำนาจภายในกองทัพภาคที่ 1 2) การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 3) ด้านความมั่นคงชายแดน ซึ่งสามารถอธิบายตามข้อมูลต่อไปนี้

การเปลี่ยนดุลอำนาจภายในกองทัพภาคที่ 1

กองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ฯ เป็นหน่วยขึ้นตรงกับกองทัพภาคที่ 1 ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เป็นหน่วยทหารรักษาพระองค์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2530 มีภารกิจนอกจากอารักขาพระบรมวงศานุวงศ์แล้ว ยังทำหน้าที่ในการป้องกันชายแดน และการพัฒนาประเทศตามโครงการพระราชดำริ จึงส่งผลต่อจิตสำนึกต่อกำลังพลของ

อย่างดีหลุมจากสื่อมวลชนว่าหน่วยทหารทั้งหมดนี้เป็นบูรพาพยัคฆ์ ดู วันวิชาติ บุญโประง (2554: 16)

ความเป็นทหารรักษาพระองค์ไม่ต่างกับทัศนคติของนายทหารจากกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ฯ ซึ่งหน้าที่หลักของทหารทั้งสองหน่วยคือการถวายอารักขาความปลอดภัยแด่สถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว ยังมีบทบาทการเป็นหน่วยคุมกำลังหลักของกองทัพภาคที่ 1 อีกด้วย ซึ่งในอดีตกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ฯ มีประสบการณ์ในเหตุการณ์การใช้กำลังเข้าทำรัฐประหารและยับยั้งการก่อกบฏในหลายครั้ง ส่งผลให้นายทหารจากหน่วยนี้เติบโตในงานรับราชการในกองทัพและการดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองอย่างรวดเร็ว จึงเป็นช่องให้บรรดานายทหารในกองทัพพยายามควบคุมกองกำลัง พล. 1 รอ. ไว้ แต่มูลเหตุของการถูกลดทอนบทบาทของนายทหารวงศ์เทวัญใน พล. 1 รอ. มาจากกรณีที่กลุ่มนายทหาร จปร. 7 สามารถควบคุมตำแหน่งคุมกำลังที่สำคัญในระดับกรมและกองพันหลายหน่วย มีผลต่อการเพิ่มบทบาททั้งในกองทัพบกและการเมืองจนนำมาสู่การแข่งขันและความขัดแย้งกับกลุ่มนายทหารรุ่นพี่ ได้แก่กลุ่มนายทหาร จปร.5 จนในที่สุดการตัดสินใจที่ผิดพลาดของกลุ่มนายทหาร จปร.7 ที่พยายามยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในเดือนเมษายน พ.ศ.2524 (ธารงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2550: 36-37) ส่งผลให้เป็นกบฏ และกระทบต่อกลุ่มนายทหาร จปร.7 ถูกย้ายหรือให้ออกจากราชการ มีผลให้กลุ่มนายทหารกลุ่มใหม่เริ่มเข้ามามีบทบาทแทนในช่วง พ.ศ.2524-2534 คือกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ ที่เริ่มเติบโตเข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญ อาทิ พล.อ.คลัง ศรีเพ็ญ (ยศในขณะนั้น) จาก ผบ.ร. 2 รอ. มาเป็น ผบ.ร. 1 รอ. และเติบโตเป็น ผบ.พล. 1 รอ. รวมถึง พลตรีชัยณรงค์ หนูหนักดี จาก ผบ.พล.ร. 2 รอ. เป็น ผบ.พล. 1 รอ. ทำหน้าที่รักษาความเรียบร้อยในเหตุการณ์รัฐประหารในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 เป็นเพียงหน่วยสนับสนุนที่ไม่ได้มีส่วนในการคุมตัวนายกรัฐมนตรี และส่งผลกระทบต่อนายทหารในกองพลที่ 1 บางนายที่ถูกปรับย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อลดกระแสการต่อต้านภายหลังเหตุการณ์รัฐประหาร² อย่างไรก็ตามกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ฯ แม้จะถูกปรับลด

² พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก รองนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นร่วมคณะเดินทางกับ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีเพื่อโดยสารเครื่องบินไป จ.เชียงใหม่ แต่ถูกคุมตัวไว้โดยกองกำลังทหารอากาศโยธิน มีผลให้ พล.ต.จิตวีรกร กำลังเอก (ยศในขณะนั้น) บุตรชาย ถูกย้ายจากกรมทหาร

วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)

บทบาทของทั้งในการเมืองและกองทัพตกตามลำดับ แต่ยังคงซึ่งอิทธิพลและหน่วยยุทธศาสตร์สำคัญของกองทัพตกจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

การประสานกำลังกับนายทหารจากกรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ฯ หรือทหารเสือราชินี กลายเป็นการเสริมความแข็งแกร่งให้กับกลุ่มบูรพาพยัคฆ์อย่างสูง เนื่องจากถูกมองว่าเป็นหน่วยทหารที่มีภาพลักษณ์ของการแสดงความจงรักภักดีอย่างเป็นที่ประจักษ์ การถวายงานรับใช้ใกล้ชิดของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ รวมถึงการฝึกฝนให้ตนเองให้แข็งแกร่งจากหลักสูตร “ทหารเสือ” ของนายทหารในหน่วยให้มีความเตรียมพร้อมกับสถานการณ์ภัยอันตรายต่างๆ เมื่อผู้เข้าฝึกสำเร็จการฝึกแล้วจะได้รับเครื่องหมายแสดงขีดความสามารถจากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ (นิชา หิรัญบุรณะ ธวัชธรรม, 2554: 65) นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายพิเศษผ่านการมีคู่สมรสซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชสำนักระดับสูง กลายเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ในหน้าที่การงานของสามีทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วย อีกทั้งยังทำให้ทราบข้อมูลเชิงลึกและรู้จักเส้นสายกลในราชสำนักเป็นอย่างดี³ ปรากฏการณ์การรุกชิงพื้นที่อำนาจในกองทัพภาคที่ 1 จนถึงกองทัพตกของกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์และทหารเสือราชินีที่หลอมรวมกันเป็นกลุ่มนายทหารที่มีความรักและสามัคคี ซึ่งแสดงให้เห็นการเจริญเติบโตดังตารางที่ 1 ข้างล่างนี้

ราบที่ 1 รักษาพระองค์ฯ ภายใน 24 ชม. ไปรับราชการที่ จ.พะเยา เพื่อลดแรงกระเพื่อมในพล. 1 รอ. ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ พ.ต.จิตติวัชร กาลังเอก ที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึกเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2555

³ มีการพิจารณาว่าทหารเสือราชินีหลายนายที่คู่สมรสถวายงานรับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ อาทิ ท่านผู้หญิงทัศนีย์ (ปัจจุบันเสียชีวิต) ภริยา พลเอกอาชวินทร์ เสวตเศรษฐี อดีต ผบ.ร. 21 รอ. และอดีต พล. 1 รอ. หรือ พ.อ.ศิริณรงค์ หลวงเทพนิมิตร เคยรับราชการใน ร. 21 รอ. สมรสกับท่านผู้หญิงสุภรณ์เพ็ญ รองราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ พลตรีสรภัญ นิรันดร อดีตผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพตกที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2555

ตารางที่ 1 การเข้าสู่อำนาจนายทหารบูรพาพยัคฆ์ในรอบ 1 ทศวรรษ⁴

วัน/เดือน/ปี	ประวัติร วงศ์สุวรรณ	อนุพงษ์ เผ่าจินดา	ประยุทธ์ จันทร์โอชา	อุดมเดช สืตบุตร
1 ต.ค. 2545	แม่ทัพภาค ที่ 1 (พล.ท)	ผบ.พล.ร. 2 รอ. (พล.ต)	รอง.ผบ.พล.ร. 2 รอ. (พ.อ)	ผบ.ร. 21 รอ. (พ.อ.)
1 ต.ค. 2546	ผช.ผบ.ทบ. (พล.อ)	ผบ.พล. 1 รอ.	ผบ.พล.ร. 2 รอ. (พล.ต)	ผบ.ร. 21 รอ.
1 ต.ค. 2547	ผบ.ทบ.	รองแม่ทัพ ภาคที่ 1 แม่ทัพภาค ที่ 1 (พล.ท)	ผบ.พล.ร. 2 รอ.	รอง.ผบ. พล. 1 รอ.
1 ต.ค. 2548	เกษียณ	ผช.ผบ.ทบ. (พล.อ)	รองแม่ทัพภาค ที่ 1 (พล.ท)	รอง.ผบ. พล. 1 รอ.
1 ต.ค. 2549	-	ผบ.ทบ. (พล.อ)	แม่ทัพภาคที่ 1 (พล.ท)	เสธ.ทภ. 1 (พล.ต.)
1 ต.ค. 2550	-	ผบ.ทบ.	แม่ทัพภาคที่ 1	ผบ.มทบ. 11
1 ต.ค. 2551	ร.มว. กลาโหม	ผบ.ทบ.	เสธ.ทภ. (พล.อ.)	ผบ.พล.ร. 9
1 ต.ค. 2552	ร.มว. กลาโหม	ผบ.ทบ.	รอง.ผบ.ทบ.	รองแม่ทัพ ภาคที่ 1
1 ต.ค. 2553	ร.มว. กลาโหม	เกษียณ	ผบ.ทบ.	แม่ทัพภาค ที่ 1 (พล.ท.)

⁴ ตารางปรับเปลี่ยนข้อมูลของ อุดมเดช สืตบุตร ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก (พล.อ.) เมื่อ 1 ต.ค. พ.ศ.2555 ดู วันวิชาติ บุญโปร่ง (2554: 17)

จากตารางแสดงว่าแกนนำทั้งสิ้น เคยผ่านตำแหน่งสำคัญใน พล.ร. 2 รอ. และแม่ทัพภาคที่ 1 ตามลำดับมี พล.อ.ประวิตร เติบโตจาก ร. 2 รอ. ส่วน พล.อ.อนุพงษ์ พล.อ.ประยุทธ์ และ พล.ท.อุดมเดช มาจาก ร. 21 รอ. ล้วนเติบโตในตำแหน่งแม่ทัพภาคที่ 1 (วันวิชาติ บุญโปร่ง, 2554: 17) ซึ่งภารกิจกองทัพภาคที่ 1 ในทางทหารแล้วถือว่ามีความสำคัญและท้าทายมากที่สุด เนื่องจากต้องเผชิญปัญหาการเมืองในประเทศแล้ว ยังมีพรมแดนที่ยังเป็นประเด็นพิพาททั้งด้านตะวันออกติดกับกัมพูชา และด้านตะวันตกติดกับพม่า ด้วยเหตุผลเหล่านี้นำไปสู่การสื่อย้ายฐานกำลังของนายทหารบูรพาพยัคฆ์ไปเติบโตในหน่วยงานอื่น ๆ ของกองทัพภาคที่ 1 อาทิ กองพลทหารราบที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี การได้รับบทบาทเพิ่มขึ้นทำให้มีโอกาสถูกเสนอชื่อเข้าสู่ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาาระดับสูงของกองทัพบก หรือ 5 เสือ ทบ.⁵ นำไปสู่การขยายฐานอำนาจในกลุ่มทหารของตนเอง และมีผลต่อการเปลี่ยนดุลอำนาจการนำภายในกองทัพภาคที่ 1 จาก “วงศ์เทวัญ” มาสู่ “บูรพาพยัคฆ์”

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

บทบาทของนายทหารบูรพาพยัคฆ์เริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองภายหลังเหตุการณ์ทางการเมืองเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 เนื่องจากหน่วยทหารหลักในการทำหน้าที่สลายการชุมนุมมาจากกองทัพที่ 1 รักษาพระองค์ฯ ถูกกระแสวิกฤตเรียกร้องให้แสดงความรับผิดชอบ ซึ่งผลลัพธ์ครั้งนี้นำไปสู่การโยกย้ายครั้งใหญ่ใน

⁵ ตำแหน่ง 5 เสือกองทัพบก ประกอบไปด้วยผู้บัญชาการทหารบก รองผู้บัญชาการทหารบก ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก คนที่ 1 ดูแลงานด้านกำลังพลและยุทธการ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก คนที่ 2 ดูแลงานด้านส่งกำลังบำรุง การจัดซื้ออาวุธ และเสนาธิการทหารบก ดูแลงานสายกรมเสนาธิการทหารทั้งหมด ซึ่งคำว่า “5 เสือ” เชื่อว่าถูกนำมาล้อจากวรรณกรรมจีนโบราณในภาษาแต้จิ๋ว เรื่อง “โหงวไห้วเพ็งไซ โหงวไห้วเพ็งหนา” หรือ ทำเสื่อปราบตะวันตก ทำเสื่อปราบใต้ เป็นเรื่องราวของกลุ่มขุนศึกผู้รักชาติและราชบัลลังก์ 5 คนในสมัยราชวงศ์ซ้อง ต่อสู้กับระบบความยุติธรรมในราชสำนักและคอยดูแลความสงบให้กับประชาชน ทำลายอริศัตรูที่หมายยึดแผ่นดิน ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ พล.อ.มณู สายัณห์นิธิโรธ อดีตผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก ที่กรุณาอธิบายที่มาที่ไปของข้อมูลนี้ สัมภาษณ์เมื่อ 5 กันยายน 2555

กองทัพบกและถูกพิจารณาจากสาธารณชนว่าเป็นการเพิ่มบทบาทสำคัญของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี เป็นบุคคลมีส่วนขึ้นำการแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารประจำปีในระดับนายพลตลอดมา (O'Connor, 2011: 53) ส่งผลให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในกองทัพ ต่อการกระจายตำแหน่งสำคัญไปยังกลุ่มเครือข่ายนายทหารอื่นๆ แต่ภายหลังที่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อยู่ในอำนาจตั้งแต่ พ.ศ.2544-2549 ได้ขยายใช้อิทธิพลเข้ามาในกองทัพบก โดยเฉพาะการผลักดันเครือญาติ พล.อ.ชัยสิทธิ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก (ผบ.ทบ.) รวมทั้งกลุ่มเพื่อนนักเรียนเตรียมทหารรุ่น 10 ที่มีความไว้วางใจให้ดูแลกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ กองพลทหารม้าที่ 2 รักษาพระองค์ และกองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน (McCargo & Pathmanand, 2005: 134-150) ซึ่งเป็นหน่วยทหารที่มีความสำคัญของกรุงเทพฯ ชั้นในควบคุมการเคลื่อนกำลังเคลื่อนย้ายอาวุธกลายเป็นสัญลักษณ์การค้ำอำนาจความมั่นคงให้รัฐบาล การแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองกลายเป็นชนวนเหตุความไม่พอใจของบรรดานายทหารในกองทัพ มองว่าหน่วยทหารเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือรักษาอำนาจให้กับฝ่ายการเมือง กอปรกับความขัดแย้งทางการเมืองที่ก่อตัวสะสมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยรวมตัวกันต่อต้านการอยู่ในอำนาจของรัฐบาลทักษิณในปลายปี พ.ศ.2548 อยู่ในภาวะตึงเครียด ส่งผลให้คำว่า “บูรพาพยัคฆ์” และ “ทหารเสือราชินี” เริ่มเป็นที่รู้จักในแวดวงสาธารณะ เนื่องจากมักถูกกล่าวอ้างบนเวทีปราศรัยของเหล่าบรรดาแกนนำพันธมิตรฯ ว่ามีส่วนต่อการสนับสนุนการเคลื่อนไหวตลอดการชุมนุม โดยเฉพาะนายสนธิ ลิ้มทองกุล ได้อ้างถึง “บุคคลระดับสูง” ให้ความเห็นชอบต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มตน⁶

ในที่สุดวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ผบ.ทบ.นำกำลังเข้ายึดอำนาจรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร โดยมีกำลังหลักในการเข้าปฏิบัติการมาจากกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ ได้เข้าทำการปิดล้อมกองบัญชาการกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ และควบคุมตัว ผบ.พล. 1 รอ. ไว้ เป็นการปิดโอกาสพลิกสถานการณ์ของฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาล ทั้งนี้มีการส่งสัญญาณผิดปกติเริ่มจาก

⁶ ดู สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล (2554)

วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)

การโยกย้ายนายทหารคุมกำลังระดับผู้บังคับกองพันในกลางปีที่มีความใกล้ชิดกับ พล.ท.อนุพงษ์ เผ่าจินดา แม่ทัพภาคที่ 1 มาดำรงตำแหน่งสำคัญในกองทัพภาคที่ 1 หลายตำแหน่ง (Chambers, 2010: 850) ทำให้การรัฐประหารประสบความสำเร็จปราศจากการต่อต้าน ซึ่งภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ชัยบุรีตำแหน่งสำคัญในกองทัพบกหลายตำแหน่ง อีกทั้งฝ่ายกองทัพได้ป้องกันการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองในการเปลี่ยนตัวผู้บัญชาการทหารระดับสูงของกองทัพด้วยการปรับปรุงพระราชบัญญัติกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 (สุรชาติ บำรุงสุข, 2551: 92-96) กลายเป็นเกราะป้องกันจากฝ่ายการเมืองในการรักษาอำนาจของกลุ่มทหารบูรพาพยัคฆ์อย่างเหนียวแน่น

บทบาททางการเมืองของกลุ่มแกนนำนายทหารบูรพาพยัคฆ์ปรากฏอย่างเด่นชัด เมื่อถูกกล่าวหาจากฝ่ายการเมืองว่ามีส่วนสำคัญในการจัดรัฐบาลมีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำ รวมถึงการใช้อำนาจพิเศษเข้าไปกดดันแกนนำที่เคยมีความใกล้ชิดกับ ทักษิณ ชินวัตร แยกตัวออกมาจัดตั้งพรรคภูมิใจไทย และการเชิญ พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ อดีต ผบ.ทบ. ซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มตนมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (Chambers, 2010: 847) จากบทบาทดังกล่าวตลอดจนการมีส่วนเข้าไปแก้ไขวิกฤตทางการเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ถูกท้าทายจากกลุ่มการเมืองฝ่ายที่สูญเสียอำนาจมาตลอด แต่ท้ายที่สุดความเป็นเอกภาพของกลุ่มบูรพาพยัคฆ์ยังคงรักษาพื้นที่อำนาจไม่ให้ฝ่ายการเมืองเข้ามาแทรกแซงอย่างที่เคยเกิดขึ้นในอดีต

ด้านความมั่นคงชายแดน

หน้าที่หลักอีกประการหนึ่งของกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ฯ (พล.ร. 2 รอ.) คือการป้องกันชายแดนไทยที่มีพรมแดนติดกัมพูชา มีการจัดตั้งกองกำลังบูรพาขึ้นในเขต จ.ปราจีนบุรี ให้ ผบ.พล.ร. 2 รอ. ทำหน้าที่ผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา ซึ่งในทางความมั่นคงถือว่าเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีความล่อแหลมต่อภัยรุกรานมากที่สุด เนื่องจากมีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ เพียง 270 กิโลเมตร ทั้งนี้บทบาทของกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ในอดีตทำหน้าที่รักษาอธิปไตยของชาติอย่างต่อเนื่องจากภัยคุกคามด้านตะวันออกตั้งแต่ยุคการล่าเมือง

อาถรรพ์นิคม กรณีพิพาทอินโดจีน ปัญหากลุ่มเขมรแดง การดูแลปัญหาศูนย์อพยพ รวมถึงประเด็นพื้นที่ตามชายแดน ที่มีผลให้บทบาทของกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์มีประสพการณ์การแก้ไขปัญหายาชายแดน มีความโดดเด่นกว่าฝ่ายการเมือง ในการแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งภารกิจของกองกำลังบูรพาในปัจจุบันจึงเป็นการจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน การนำโครงการพระราชดำริ “โครงการทับทิมสยาม” มาจัดการบริหารพื้นที่เสื่อมโทรมตามบริเวณชายแดนและศูนย์อพยพภายหลังที่สงครามกลางเมืองของกัมพูชาสิ้นสุดลง เพื่อช่วยเหลือผู้อาศัยตามบริเวณพื้นที่ชายแดนที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกป่า การขาดแคลนระบบสาธารณสุขไปดื้อชั้นพื้นฐาน โครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการฟื้นฟูพื้นที่อพยพตลอดชายแดนไทย-กัมพูชา (กองบรรณาธิการ, 2545: 51-52)

ในปัจจุบันกระแสการค้าเสรีไร้พรมแดนเติบโตขึ้น บทบาทใหม่ของกองกำลังบูรพาคือความร่วมมือประสานด้านความมั่นคงกับกัมพูชาในการเฝ้าติดตามและป้องกัน ประกอบด้วยอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย ปัญหายาเสพติด การโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ปัญหาแรงงานผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ และเด็กเร่ร่อน นอกจากนี้ยังเป็นผู้สนับสนุนทางเศรษฐกิจการค้าชายแดน คือการจัดระเบียบการค้าในระบบพื้นที่ตลาดโรงเกลือ อาทิ การอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัยและการตรวจสอบสินค้าให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยผ่านพิธีการศุลกากรและป้องกันการลักลอบนำสินค้าที่ผิดกฎหมายเข้ามาในประเทศ ในขณะที่บทบาทของทหารกองกำลังบูรพาที่เพิ่มขึ้นมาคือ การปราบปรามการค้านอกระบบ ซึ่งมีหน้าที่ตรวจค้นสินค้าที่มักแอบผ่านเข้ามาของกลุ่มผู้ค้ารายย่อยได้แก่ยาเสพติด (วัชรินทร์ ยงศิริ, 2554: 234-237) ให้กับนักท่องเที่ยวผู้ค้าและผู้บริโภคระหว่างสองประเทศมีความมั่นใจในความปลอดภัย การเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพ และเกิดความศรัทธาตามบริเวณการค้าตามชายแดนอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามในประเทศกัมพูชา การเพิ่มบทบาทใหม่ทางการสนับสนุนการค้าระหว่างชายแดนของกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ ส่งผลให้เกิดความตระหนัก ความเข้าใจทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชายแดนด้าน

วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)

ตะวันออก กลายเป็นสำนักและยุทธศาสตร์ใหม่ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศที่มีได้มีเพียงมิติด้านความมั่นคงทางทหารหรือการเมืองเพียงอย่างเดียว

สรุป

ตลอดสามทศวรรษที่ผ่านมา ปัจจัยทั้งสามด้านมีส่วนส่งเสริมบทบาททางการทหารและทางการเมืองของกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ให้มีความเจริญเติบโตตามลำดับ การสร้างความสัมพันธ์ในเชิงระบบอุปถัมภ์ในการจัดวางขุมกำลังไปสู่ นายทหารระดับกลาง และวางลี้กลงไปสู่กลุ่มนายทหารชั้นผู้น้อยที่รอเวลาเติบโตขึ้นสู่ตำแหน่งที่สำคัญในอนาคต ล้วนมีผลต่อการรักษาอำนาจของกลุ่มตนในระยะยาว การธำรงไว้ซึ่งบทบาทของทหารที่ทำหน้าที่รับใช้ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ หรือ “จุดศูนย์รวมจิตใจของชาติ” กลายเป็นเครื่องหมายของความชอบธรรม ส่งผลต่อสำนึกของการรักษาอธิปไตยและความสงบเรียบร้อยภายในชาติ มีผลให้กลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์ในฐานะผู้นำของกองทัพบกต้องเข้ามาทำหน้าที่แก้ไขวิกฤตทางบ้านเมือง เกินหน้าที่ทหารอาชีพที่ไม่ข้องเกี่ยวกับการเมือง รวมถึงภัยคุกคามตามปัญหาชายแดนที่รอวันประทุในอนาคต ในอนาคตกองทัพได้ทดสอบการนำของรัฐบาลพลเรือนในการควบคุมกองทัพ ซึ่งกองทัพยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติตามนโยบาย แต่อย่างไรก็ตามฝ่ายการเมืองยังไม่แทรกแซงอำนาจของกองทัพ ซึ่งรูปแบบการเมืองไทยจะยังคงรูปแบบนี้ตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการ. 2545. พลเอกนิพนธ์ ภรัญนิตย์ ทหารเสือราชินี. กรุงเทพมหานคร: เอ็น.เจ.โปรดโมชั่น จำกัด.

ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. 2550. “ข้ออ้าง” การปฏิบัติ-รัฐประหาร กบฏในการเมืองไทยปัจจุบัน: บทวิเคราะห์และเอกสาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)

นิชา หิรัญบุรณะ ฐวธรรม. 2554. ในความรัก... พลเอกรัชมเกล้า ฐวธรรม.
กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.

มนู สายัณห์นิโครธ, พลเอก. 2555. อดีตผู้บัญชาการสถาบันวิชาการทหารบก
ชั้นสูง. สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2555.

วันวิชาติ บุญโปร่ง. 2554. “เส้นทางสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในรอบ 4
ทศวรรษ.” ใน การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
แห่งชาติ ครั้งที่ 12. เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
560-591.

วัชรินทร์ ยงศิริ. 2554. “บทบาททหารในการดูแลการค้าชายแดน.” ใน นิชา
หิรัญบุรณะ ฐวธรรม (บรรณาธิการ). ในความรัก... พลเอกรัชมเกล้า ฐวธ
รรม. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, 234-237.

สรภภู นรินทร, พลตรี. 2555. อดีตผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพบก. สัมภาษณ์, 8
กันยายน 2555

ฐิติวัชร กำลังเอก, พลตรี. 2555. นายทหารประสานภารกิจทางทหารกับกระทรวง
การต่างประเทศ. สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2555.

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. 2554. พระบารมีปกเกล้า. ค้นเมื่อ 10 กันยายน 2555,
จาก [www.peace.mahidol.ac.th/th/index.php?option=com_content&task
=view&id=438&Itemid=162&limit=1&limitstart=4](http://www.peace.mahidol.ac.th/th/index.php?option=com_content&task=view&id=438&Itemid=162&limit=1&limitstart=4)

สุรชาติ บำรุงสุข. 2551. ไตรสรณคมนันทหาร รัฐประหาร และการเมืองไทย.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันปรีดี พนมยงค์.

_____. 2549. “ความสัมพันธ์พลเรือน-ทหารของไทย.” จุลสารความมั่นคง
ศึกษา (9): 6-8.

O'Connor, Andrew C. 2011. **Why Thailand's Military Stepped In.** Master
Thesis, Naval Postgraduate School.

McCargo, Duncan. 2005. “Network Monarchy and Legitimacy Crises in
Thailand.” **Pacific Review** 18 (4): 499-519.

วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2556)

McCargo, Duncan & Ukrist Pathmanand. 2005. **The Thaksinization of Thailand.** Copenhagen: NIAS.

Chambers, Paul. 2010. "Thailand on the Brink: Resurgent Military, Eroded Democracy." **Asian Survey** 50 (5): 847-850.

Pongsudhirak, Thitinan. 2008. "Thailand Since the Coup." **Journal of Democracy** 19 (4): 140-153.

Boonprong, Wanwichit. 2000. **The Thai Military Since 1957: The Transition to Democracy and the Emerging of the Professional Soldier.** Master Dissertation, University of Adelaide.